

Openingstekst: Jesaja 6: 1-8

In het sterfjaar van koning Uzzia zag ik de Heer, gezeten op een hoogverheven troon. De zoom van zijn mantel vulde de hele tempel. Boven Hem stonden serafs. Elk van hen had zes vleugels, twee om het gezicht en twee om het onderlichaam te bedekken, en twee om mee te vliegen. Zij riepen elkaar toe: 'Heilig, heilig, heilig is de HEER van de hemelse machten. Heel de aarde is vervuld van zijn majesteit.' Door het luide roepen schudden de deurpinnen in de dorpels, en de tempel vulde zich met rook. Ik schreeuwde het uit: 'Wee mij! Ik ben verloren, want ik ben een mens met onreine lippen, en ik leef te midden van een volk dat onreine lippen heeft. En nu heb ik met eigen ogen de koning, de HEER van de hemelse machten, gezien.' Toen nam een van de serafs met een tang een gloeiend kooltje van het altaar en vloog daarmee op mij af. Hij raakte mijn mond ermee aan en zei: 'Dit heeft je lippen aangeraakt; je schuld is geweken, je zonden zijn tenietgedaan' Daarop hoorde ik de stem van de Heer zeggen: 'Wie zal Ik sturen? Wie kan namens ons gaan?' Ik antwoordde: 'Hier ben ik, stuur mij.'

Lezing: Handelingen 17: 16-34

Terwijl Paulus in Athene op hen wachtte, raakte hij hevig verontwaardigd bij het zien van de vele godenbeelden in de stad. In de synagoge sprak hij met de Joden en met de Grieken die God vereerden, en op het marktplein ging hij dagelijks in debat met de mensen die hij daar aantrof. Onder hen waren ook enkele epicurische en stoïsche filosofen, van wie sommigen zeiden: 'Wat beweert die praatjesmaker toch?' Anderen merkten op: 'Hij schijnt een boodschapper van uitheemse goden te zijn,' want hij verkondigde het goede nieuws over Jezus en de opstanding. Ze namen hem mee naar de Areopagus en zeiden: 'Kunt u ons uitleggen wat die nieuwe leer is die door u wordt uitgedragen? Want wat u zegt, klinkt ons vreemd in de oren; we willen graag weten wat u bedoelt.' Alle Atheners en de vreemdelingen die er wonen hebben immers voor niets anders tijd dan voor het uitwisselen van de nieuwste ideeën. Paulus richtte zich tot de leden van de Areopagus en zei: 'Atheners, ik heb gezien hoe buitengewoon godsdienstig u in ieder opzicht bent. Want toen ik in de stad rondliep en alles wat u vereert nauwlettend in ogenschouw nam, ontdekte ik ook een altaar met het opschrift: "Aan de onbekende god". Wat u vereert zonder het te kennen, dat kom ik u verkondigen. De God die de wereld heeft gemaakt en alles wat er leeft, Hij die Heer is van hemel en aarde, woont niet in door mensenhanden gemaakte tempels. Hij laat zich ook niet bedienen door mensenhanden alsof er nog iets is dat Hij nodig heeft, Hij die zelf aan iedereen leven en adem en al het andere schenkt. Uit één mens heeft Hij de hele mensheid gemaakt, die Hij over de hele aarde heeft verspreid; voor elk volk heeft Hij een tijdperk vastgesteld en Hij heeft de grenzen van hun woongebied bepaald. Het was Gods bedoeling dat ze Hem zouden zoeken en Hem al tastend zouden kunnen vinden, aangezien Hij van niemand van ons ver weg is. Want in Hem leven wij, bewegen wij en zijn wij. Of, zoals ook enkele van uw eigen dichters hebben gezegd: "Uit hem komen ook wij voort." Maar als wij dan uit God voortkomen, mogen we niet denken dat het goddelijke gelijk is aan een beeld van goud of zilver of steen, het werk van een ambachtsman, door mensen bedacht. God slaat echter geen acht op de tijd waarin men Hem niet kende, maar roept nu overal alle mensen op tot inkeer te komen, want Hij heeft bepaald dat er een dag komt waarop Hij een rechtvaardig oordeel over de mensheid zal laten vellen door een man die Hij voor dat doel heeft aangewezen. Het bewijs dat het om deze man gaat, heeft Hij geleverd door Hem uit de dood te doen opstaan.'

Toen ze hoorden van een opstanding van de doden dreven sommigen daar de spot mee, terwijl anderen zeiden: 'Daarover moet u ons een andere keer nog maar eens vertellen.' Zo vertrok Paulus uit hun midden. Toch sloten enkelen zich bij hem aan en kwamen tot geloof, onder wie ook een Areopagiet, Dionysius, een vrouw die Damaris heette en nog een aantal anderen

Overweging

Gemeente van onze Heer Jezus Christus,

Je moet het maar durven. Daar te gaan staan in zo'n omgeving en je mond te openen. Paulus staat op de Areopagus, zo schetst Handelingen ons. Hij bevindt zich in Athene en raakt daar met leidende intellectuelen aan de praat. Zo ontmoet hij epicurische en stoïsche filosofen. Het is waarschijnlijk niet toevallig dat juist deze twee groepen genoemd worden. De aanhangers van Epicurus stonden wel bekend als de atheïsten van de Griekse oudheid. Epicurus was van mening dat je je met de goden niet hoeft bezig te houden, omdat dat andersom ook niet gebeurde. Goden en mensen leefden volgens hem in twee volstrekt gescheiden domeinen, die elkaar niet raakten. De goden waren er wel, maar bemoeiden zich niet met de mens. Dus waarom zou je je als mens dan wel bekommeren om de goden? Geniet van het leven, hier en nu, dat is alles wat er is; zo lijkt de filosofie van Epicurus. Na de dood is er niets, maar voor de dood hoeft een mens niet bang te zijn. Waarom niet? Epicurus geeft een eenvoudig antwoord: "als ik er ben, is de dood er niet en als de dood er is, ben ik er niet." Het is niet zo vreemd dat Epicureeërs gezien werden als hedonistische atheïsten. Ook al hebben de meeste mensen van vandaag geen weet van deze stroming, de ideeën ervan lijken nu populairder dan ooit. Als Epicurus vandaag zou hebben geleefd, was hij ongetwijfeld een aanhanger van YOLO geweest: You only live once, een slogan waarmee vaak ongebreidelde genotsucht wordt gelegitimeerd.

Ook de stoïcijnen zijn overigens tegenwoordig populair en ergens begrijp ik dat wel. De twee misschien wel grootste stoïsche wijsgeren zijn Seneca, de leermeester van keizer Nero, en de tweede-eeuwse keizer Marcus Aurelius. Stoïcijnen proclameerden een filosofie waarin drie begrippen centraal stonden: onbewogenheid (*apatheia*), onverstoortbaarheid (*ataraxia*) en zelfgenoegzaamheid (*autarkeia*). Kort samengevat: je moet je alleen druk maken over de dingen waar je zelf invloed op hebt, je moet je nergens door van de wijs laten brengen en je moet genoeg hebben aan jezelf. Wat de goden doen, is het leven van de mens sturen via het lot, het *fatum*. Ook hier zijn de goden min of meer onbewogen en onpersoonlijk.

Het lijkt me geen toeval dat Handelingen Paulus juist tegenover deze twee stromingen neerzet. Even verderop staat hij dan op de Areopagus, het intellectuele centrum van Athene. Je moet het maar durven. Paulus kon aardig argumenteren, maar vergeleken bij de professionele retoren, de redenaars van de oudheid, stond hij in zijn hemd. Mensen om hem heen denken dat hij nieuwe goden komt brengen. Het Grieks bevat hier een woordspeling die in het Nederlands wegvalt: Paulus verkondigt Jezus én Anastasis. Anastasis is het woord voor opstanding, maar wordt hier neergezet als een verkeerd begrepen term: alsof Paulus de godheid Jezus en de godin Anastasis verkondigde.

Een 'praatjesmaker' wordt hij genoemd door de omstanders. De Naardense Bijbel vertaalt het met 'woordzaaiër'. Je zou ook kunnen denken aan 'kletskaus'. Paulus wordt in ieder geval negatief onthaald.

En dan staat hij op de Areopagus. Hij spreekt ineens in fraaie Griekse volzinnen, haalt zelfs nog een klassieke Griekse dichter genaamd Aratus aan en verkondigt een boodschap die niet direct aanslaat. De *bottomline* van Paulus' verkondiging is, met de epicurische en stoïsche filosofen in het achterhoofd, dat de God en vader van Jezus Christus juist wél zich met de mensheid bemoeit.

In de latere theologie zal dat uitgelegd worden met het motief van de incarnatie, de menswording van God. In Christus is God mens geworden en ingegaan in de menselijke geschiedenis. Paulus schetst het zo, dat Jezus Gods bewijs is dat Hij zich wel degelijk met ons mensen bemoeit. Pasen, de opstanding, Anastasis, is het onwankelbare keerpunt geworden: hierdoor is duidelijk dat wij mensen God wel degelijk aan het hart gaan. Inderdaad, Epicurus: angst voor de dood is niet nodig, maar wel om een andere reden dan de jouwe. De dood is niet het einde, want Pasen heeft aangetoond dat het leven sterker is dan de dood. Paulus moet er rotsvast van overtuigd geweest zijn, want hoe anders had hij het lef kunnen hebben deze onwaarschijnlijke boodschap op juist die plek te verkondigen?

Het verhaal dat wij lezen heeft bovendien nog een extra ondertoon richting de stoïcijnen: in Jezus wordt duidelijk dat God zich wel degelijk bemoeit met de mensheid, maar ook dat ons mensen daarmee de opdracht gegeven is om ons wel degelijk druk te maken ook om zaken die buiten ons bereik liggen.

Je moet het maar durven. Daar te gaan staan in zo'n omgeving en je mond te openen. Dat dacht ik ook toen Mariann Budde op 21 januari 2025, de dag van de tweede inauguratie van Donald Trump als president van de Verenigde Staten, zich tot de president richtte en hem expliciet terecht wees. Budde was en is bisschop van Washington DC in de Episcopalian Church van Amerika en een bijzonder invloedrijk persoon. Ze heeft uiteindelijk haar positie uiteengezet in een boek dat in het Nederlands vertaald is onder de titel *Durf moedig te zijn op beslissende momenten*. Vanuit marketing oogpunt is het misschien niet de best denkbare titel, maar inhoudelijk slaat zij hiermee de spijker op de kop. Een leven vanuit geloof, vanuit vertrouwen, vereist precies dit, dat wij moedig durven te zijn op de momenten die ertoe doen.

Geloof als moed, als lef, als durf. Dat je je durft uit te spreken tegen onrecht. Durft op te staan tegen wat fout gaat. Dat is iets anders dan met een belerend vingertje wijzen. Het is het uitspreken van vertrouwen dat het anders kan en moet. En vertrouwen is de kern van geloof. Je moet het maar durven. Het schoot de afgelopen week opnieuw door mij heen toen ik ademloos keek naar de toespraak van koning Charles in het Amerikaanse congres. Een Britse monarch die in Amerika op uiterst subtiele, indirecte en dus Britse wijze de politiek van geweld en dominantie van het huidige bewind onder kritiek stelt door een historische beschouwing over de Magna Carta van 1215.

Er zijn nog veel meer voorbeelden te noemen van sprekers die op beslissende momenten niet konden zwijgen, maar juist spraken. Denk aan Mahatma Gandhi, aan Martin Luther King jr., aan Nelson Mandela.

De laatste jaren heb ik vaak een opmerking gehoord waarbij ik dacht: ja, dat is wel een punt. Zou de kerk zich niet duidelijker moeten uitspreken en meer nadruk moeten leggen op de profetische stem? Gelukkig is die beweging nu gaande. Afgelopen woensdag luidden kerkklokken in het hele land om 16.20 als poging aandacht te vragen voor 420 kinderen die in Nederland verblijven, omdat hun ouders hierheen gevlucht zijn, maar nu uitgezet moeten worden. Het kerkasiel in Kampen draait al meer dan een jaar om via een doorlopende liturgie een kwetsbare familie in bescherming te nemen. En de Raad van Kerken heeft zich zojuist nog uitgesproken over de schadelijke kanten van populistische politiek. Het profetische lijkt gelukkig terug te keren.

Terug naar Paulus. Handelingen mag dan de Hollywoodversie bieden van zijn optreden en daarmee is het de vraag of de episode van vandaag nu exact zo plaats gehad heeft of niet. Die vraag is evenwel niet van belang. Wat wel van belang is, is de vraag: wat gaf hem de moed, de durf, het lef om daar op de Areopagus te gaan staan en zijn boodschap te verkondigen?

Het is duidelijk dat Paulus voor de duivel niet bang was. Hij wordt uitgelachen, misschien zelfs weggehoond. Maar deze woordzaaiër heeft wel een zaadje geplant: Dionysius de Areopagiet, Damaris en nog enkele anderen kwamen wel degelijk tot geloof. Zoals overal waar Paulus kwam begon het als een klein plantje, maar groeide het uit tot een woeste struik.

Eerlijk gezegd denk ik dat er maar één antwoord is op de vraag hoe Paulus dit durfde. Het antwoord is: geloof. Geloof, vertrouwen op de kracht van God, de kracht van de opstanding, dat het leven altijd sterker is dan de machten van dood en verwoesting, dat is de belangrijkste factor om tegen iedere verdrukking in op te staan en het uit te spreken. Nee, de dood wint het niet. Het leven is sterker. Die boodschap is de kern van wat we met Pasen vierden, de kern van het christelijk geloof. God bemoeit zich wél met ons mensen. En doordat Hij dat doet, is het ook onze opgave ons te bekommeren om anderen. Te spreken waar anderen zwijgen. En ook te spreken tegen onze eigen wanhoop in. Zo vormen de volgelingen van die gekruisigde messias die Paulus verkondigde een gemeenschap van geloof, hoop en liefde. Dat is wat wij hier doen. *Ubi caritas, ibi Deus est*: daar waar liefde is, daar is God.
Amen.

Slottekst:

Marianne Budde citeert in haar boek 'Durf moedig te zijn' de auteur Rachel Held Evans:

'Jezus kwam niet alleen 'om te sterven' Jezus kwam om te leven — te onderwijzen, te genezen, verhalen te vertellen, tafels omver te gooien, mensen aan te raken die je niet mocht aanraken en te eten met mensen met wie je niet mocht eten. Om het brood te breken, de wijn te schenken, voeten te wassen, beproevingen te doorstaan, gezaghebbers kwaad te maken, de Schrift te vervullen. Hij kwam om de komst van een heel nieuw koninkrijk aan te kondigen, om ons te laten zien wat dat koninkrijk behelst en wie God is. Hij kwam om zijn vijanden lief te hebben tot de dood erop volgt en om de dood te verstaan om op te staan uit het graf.'

Ekklesia Leiden
Rapenburg 100
2311GA Leiden
www.ekklesialeiden.nl
info@ekklesialeiden.nl